

A MAGYAR ÉS A NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÉLET ESEMÉNYEI

Speech Research 2016

Zágráb, Horvátország, 2016. december 8–10.

A Speech Research 2016 konferencia 9. alkalommal került megrendezésre a Horvát Filológiai Társaság Fonetikai Osztályának és a Zágrábi Egyetem Fonetikai Tanszékének köszönhetően 2016. december 8. és 10. között a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi és Társadalomtudományi Karán.

A konferencia 1984-ben még *Speech Communication* néven indult útjára, majd 1995-ben, második alkalommal már *Speech Research* néven folytatódott tovább. Azóta háromévente gyűlnek össze Zágrábban nemcsak horvát, hanem külföldi kutatók is, hogy megismerkedhessenek a beszédtudomány legújabb eredményeivel. A konferencia hivatalos nyelvei a horvát és az angol. A nagyszámú nemzetközi résztvevőnek köszönhetően az előadások mintegy egyharmada angol nyelvű volt.

A konferenciának minden évben van egy fő témája, ami 2016-ban a prozódia volt. A korábbi konferenciák témái voltak többek között a beszédpercepció, a beszédprodukción, a neurofonetika, a zöngemínőség, a horvát nyelv fonetikája, a művészi beszéd, és a retorika. A fonetika, illetve tágabb értelemben a beszédtudomány interdiszciplináris jellegének köszönhetően különböző tudományterületek szakértői és kutatói képviseltették magukat a konferencián.

Összesen 68 előadást hallgathattak meg a résztvevők (ebből 57 szóbeli és 11 poszter előadás) a három nap folyamán többek között az intonáció, a szavak prozódiaja, a hangsúly, az idegen nyelvi prozódia oktatása, a beszédtempó, a zöngemínőség, a hangszín, a nyilvános beszéd, a színpadi beszéd, a retorika és az érvelés, a beszédpercepció és a beszédprodukción, valamint az atipikus beszéd és rehabilitációja témakörében is.

A 2016-os évben két plenáris előadás volt a konferencián. A nyitóelőadást Carlos Gussenhoven (Radboud University Nijmegen, Hollandia) tartotta meg *Evidence-based word prosodic structures* címmel. A második nap plenáris előadója pedig Bettina Braun (University of Konstanz, Németország) volt, aki *On the interplay between intonation and lexical processing in intonation language* című előadásában mutatta be kutatásainak eredményeit.

A konferencián hazánkat az ELTE Bölcsészettudományi Kar Fonetikai Tanszékének és az MTA Nyelvtudományi Intézet Fonetikai Osztályának ku-

DOI: 10.15775/Beszkut.2017.257-261

tatói is képviselték. Bóna Judit és Váradi Viola előadásában 6, 9, 13 és 17 évesek spontán beszédében hasonlították össze a temporális jellemzőket a feladat típusának függvényében. Davor Trošelj horvát–magyar kétnyelvű és horvát egynyelvű adatközlők zöngétlen explozívainak zöngékezdesi idejét hasonlította össze. A pislogások funkcióit elemezte Varjasi Gergely a magyar jelyelvben. Auszmann Anita 40 év ezelőtti beszélők és mai beszélők spontán beszédében hasonlította össze a megakadásjelenségek előfordulási gyakoriságát. Deme Andrea és munkatársai a nyelv és az ajak mozgását vizsgálták elektromágneses artikulográffal magas alaphanggal énekelt magánhangzók képzése során. A néma szünetek funkcióit elemezte Gyarmathy Dorottya és Auszmann Anita magyar anyanyelvűek magyar nyelvű és angol nyelvű közléseiben. Krepsz Valéria tinédzserek és felnőttek spontán beszédében hasonlította össze a szóidőtartamokat. Markó Alexandra az irreguláris fonációt elemezte a spontán beszéd kitöltött szüneteiben. Neuberger Tilda a mássalhangzó-hosszúság diszkriminációját vizsgálta 7-8 éves magyar anyanyelvű gyermekeknél.

Váradi Viola

Beszéd kutatás 2016 konferencia

Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 2016. október 17–18.

2013 után rendhagyó módon három év elteltével rendezte meg az MTA Nyelvtudományi Intézet Fonetikai Osztálya a huszonkettedik Beszéd kutatás konferenciát, amelynek témája az *Új kihívások a beszéd kutatásában* volt. A szervezők különböző területekről várták a spontán beszéddel foglalkozó kutatásokat.

A konferencia – ahogy a korábbi években – ezúttal is nagy érdeklődésre tartott számot, így két nap leforgása alatt 42 előadás került megtartásra. A konferenciát Kenesei István, az MTA Nyelvtudományi Intézet igazgatója nyitotta meg és a Fonetikai Osztály vezetője, egyben a konferencia elnöke, Gósy Mária zárta. Mutatva a konferencia sokszínűségét a teljesség igénye nélkül felsorakoztatjuk azokat a témaköröket, illetve témákat, amelyekből előadások hangzottak el.

A beszéd temporális jellemzőit vizsgálta több kutatás különböző szempontokból, pl. hogyan hat a fonológiai hosszúság a frázisvégi nyúlásra; mi jellemzi a különböző beszéd típusokban a morféma időzítését; mi jellemző a különböző pozíciókban előforduló gemináták időviszonyaira; valamint horvát–magyar kétnyelvűeknél hogyan alakul a zöngétlen explozívák zöngékezdesi ideje.

Prozódiai vizsgálatok elemezték a *hát* diskurzusjelölőt különböző funkcióban; a gyermekek beszédét történet-visszamondásokban, és megtudhattuk, hogy melyik agyi területek felelősek a szabályos magyar szóhangsúly sértésének feldolgozásában.

Hallhattunk egy szájpadahasadékos középiskolás, valamint a szoprán énekesek magánhangzóinak formánszerkezetéről, illetve arról, hogy a harmadik formáns mennyire egyénfüggő.

Több kutatás foglalkozott a beszédben előforduló diszharmóniás jelenségekkel, ezen belül is a néma szünetek funkciójával, a 40 évvel ezelőtti és mai beszélők megakadásjelenségei közötti különbséggel, 4–8 éves gyermekek spontán és interpretált beszédében, illetve látássérültek irányított spontán narratíváiban megjelenő megakadásokkal.

A produkció mellett a percepciót vizsgáló kutatások sem hiányozhattak a konferenciáról. Egy kutatás választ keresett arra, hogy milyen szerepe van az artikulációs és a beszédtempónak, illetve a szüneteknek a folyamatosság percepciójában. Egy másik óvodás- és iskoláskorú gyermekek beszédészlelési jellemzői vizsgálta. Azt is megtudhattuk, hogy a folyamatos beszéd észlelése során mely agyi területek aktivizálódnak.

A konferencián helyet kapott a jelnyelv annotálásával kapcsolatos kérdések megvitatása, valamint egy, a hallássérültek beszédének automatikus minősítésére kifejlesztett alkalmazás bemutatása. Előadások hangzottak el a beszéd humoráról, a tanár–diák kommunikációról és az olvasástanítás megalapozására tett beszédfejlesztésbe épített prevenciók lehetőségekről.

Bemutatták a SonoSpeech 2D ultrahang rendszert is, amely a nyelv és az ajkak mozgásának megfigyelésére alkalmas.

Idén első alkalommal kiosztották a Vértes O. András-díjat, amelyet a szakmai zsűri a legkiemelkedőbb eredményt bemutató 35 év alatti fiatal kutatónak ítélte oda.

A konferencián elhangzott előadások egy részét a *Beszédkutatás* folyóirat ezen száma tartalmazza.

Auszmann Anita

Új utak a gyermeknyelvi kutatásokban

Budapest, 2016. december 1.

December elsején az ELTE BTK Fonetikai Tanszékéhez kötődő Gyermekegyelvi Kutatócsoport szervezésében került sor az *Új utak a gyermeknyelvi kutatásokban* című konferenciára. A konferencia célja az volt, hogy beszámoljon azokról a kurrens hazai és külföldi elméleti és gyakorlati módszerekről,

amelyeket a gyermekek beszédfejlődésének itthoni vizsgálatai során felhasználhatnak a kutatók. Hangsúlyosan megjelentek továbbá a Kutatócsoport által nemrég elnyert NKFIH pályázat (NKFIH-K-120234) bemutatása, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó GABI adatbázis felhasználási lehetőségei is.

A konferencia megnyitóját Juhász Dezső, a Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet igazgatója tartotta. Elmondta, hogy 2016 szeptembere új korszakot nyitott a Fonetikai Tanszék történetében, hiszen egyszerre két nagy pályázatot is sikerült elnyernie a tanszéknek. Kiemelte, hogy a fejlődő nyelvtudománynak Magyarországon is lépést kell tartania a tudomány azon igényével, hogy nagyszámú adatokat elemezve, lehetőség szerint adatbázisokat készítve vizsgáljuk tudományunk tárgyát. Ezután Bóna Judit, a fentebb említett pályázat témavezetője köszöntötte a konferencia résztvevőit. A köszöntőben elhangzott, hogy bár a gyermeknyelv vizsgálata multidiszciplináris terület, a konferencia alapvetően a fonetika szempontú utakat kívánja bemutatni.

A konferencia első előadója, Gósy Mária az anyanyelv-elsajátítás kutatási irányait, módszereit és lehetőségeit ismertette. Kitért a legfontosabb elméletek rövid bemutatására, számba vette annak alapvető biológiai, kognitív és környezeti faktorait. Beszélt arról, hogy a gyermeknyelvi kutatások területei folyamatosan bővülnek: ma már nemcsak az elsajátítással kapcsolatosan vizsgálódnak a kutatók, hanem a pragmatika vagy éppen a többnyelvűség kérdése is előtérbe kerül.

Bóna Judit a *GABI: Gyermeknyelvi beszédatadtbázis a kutatásban* című előadásán keresztül ismertette a gyermeknyelv korpuszalapú vizsgálatának magyar és külföldi történetét, majd bemutatta a GABI adatbázist. A következő előadás szintén a GABI protokolljához kapcsolódott: Vakula Tímea és Váradi Viola *Gyermeknyelvi hangfelvételek rögzítésének és lejegyzésének tapasztalatai* című prezentációjukban vázolták fel a felvételek elkészítésének néhány metodológiai tapasztalatát. A felvételi körülmények egy gyermeknyelvi adatbázis esetében szükségszerűen nem egységesek, így az esetleges külső zajok vagy éppen az akusztikai környezet minősége nem tökéletes. Ezt a hanganyagok elemzése során mindenképpen figyelembe kell venni. Tapasztalataik szerint problémát jelenthet továbbá a gyermekek spontán narratívájának a felvétele – az előadás során ötleteket hallottunk arról, hogy milyen módszerekkel beszélgethetjük minél tovább a gyermekeket.

A konferencia negyedik előadását Markó Alexandra és munkatársai tartották *A gyermeki artikuláció vizsgálata – Új lehetőségek a hazai kutatásban* címmel. A prezentációjukban ismertették az artikulációs vizsgálatok múltját és jelenét, valamint azokat a lehetőségeket és célokat is, amelyeket az MTA–ELTE Lendület Lingvális Artikuláció Kutatócsoport munkája során megvalósíthatnak. Az előadásukban kitértek arra, hogy a gyermekek artikulációinak változása mögött többek között az artikulációs szervek folyamatos méretbeli és minőségi változásai is állhatnak. Bemutatták e változások méréseinek technikai hátterét, valamint a tudomány legújabb megközelítéseit is, különös

tekintettel az általuk is használt ultrahang (UH), elektromágneses artikulográf (EMA) és az elektrolottográf (EGG) eszközök által kínált lehetőségekre.

A módszertani témájú előadások után nagy adatbázisokon, korpuszokon végzett elemzések eredményeiről hallhattunk prezentációkat. Horváth Viktória a kisiskolások spontán beszédének temporális jellemzőiről beszélt, és az életkori jellemzők mellett kitért a nemek közötti különbségekre is. Az előadásban elhangzott, hogy az anyanyelv-elsajátítási kutatások elsősorban a nagyon fiatal gyermekeket vizsgálták, de ma már egyre nagyobb az igény az idősebb gyermekek nyelvének a vizsgálatára. Tar Éva a szó eleji zárhangok zöngésségi tulajdonságait vizsgálta beszédhanghiba tüneteit mutató gyermekek beszédprodukciónak. Az előadás során a /p, b/ és a /t, d/ explozívák esetében elemezte a zöngésségi kontraszt elsajátításának jellemzőit. Neuberger Tilda előadásában kisiskolások spontán beszédének lexikális elemzéséről beszélt. Vizsgálatában arra kereste a választ, hogy hogyan bővül a gyermekek szókincse iskoláskorban, illetve mi jellemzi a gyermekek mentális lexikonát hatéves kor után. Auszmann Anita 7 és 13 éves kor közötti gyermekek magánhangzóinak akusztikai fonetikai jellemzőit vizsgálta, azt, hogy hogyan változnak a magánhangzók időtartamai és formánsai az életkor függvényében. Krepsz Valéria és Gósy Mária előadásában 4, 5 és 6 éves gyermekek beszédében elemezte a morfémaidőzítési sajátosságokat. Bemutatták, hogyan változik az artikulációs tempó és a szavak időtartama az életkor függvényében, és részletesen elemezték a szavak belső időzítési mintázatait is, azaz a toldalékok időarányának változását a teljes szóidőtartamhoz képest. A konferencia záró előadásában Zsák Éva Indira arról beszélt, hogy milyen különbségek vannak a megértésben, ha a gyermekeknek hallás alapján, látás alapján (vetített mese), avagy egyszerre hallott és látott ingerek alapján kell feldolgozniuk egy történetet.

A szervezők tervezik, hogy a konferencián elhangzott előadások anyagát tanulmánykötetben publikálják.

Varjasi Gergely